

*Еш С.М.,
старший викладач кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій
Ляховецька В.М.,
студентка,
Національний університет харчових технологій*

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти депозитної політики банків. Проаналізовано динаміку та структуру депозитних операцій банків України. Розглянуто депозитні програми декількох великих банків України. Визначено інструменти реалізації депозитної політики та шляхи підвищення ефективності надання депозитних операцій.

Ключові слова: депозит, депозитна політика банку, депозитні послуги, строкові депозити, поточні депозити, інструменти реалізації депозитної політики.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в Україні важливу роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування банків відіграє формування науково обґрунтованої політики банку, головною складовою частиною якої є депозитна політика, адже одним із головних завдань банків є формування ресурсної бази, яка формується за рахунок вкладів населення та забезпечує фінансову стійкість і стабільність банківської установи. Потенційні підприємці віддають перевагу розміщенню тимчасово вільних грошових коштів на депозитних рахунках, тому індикаторами підприємницької активності є саме депозитні ставки за гривневими рахунками. Ефективна депозитна політика банку не тільки збільшує підприємницьку активність, але й формує довіру до економічної системи країни, збільшуючи її національний дохід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема депозитної політики банків розробляється економістами багатьох країн. Незважаючи на велику кількість досліджень проблем розвитку банківської системи та її депозитної політики, певні аспекти даної проблеми залишаються невирішеними та підтверджують актуальність визначеного напрямку дослідження. В економічній літературі відомі зарубіжні дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів розвитку банківської депозитної політики, спроможної забезпечити ефективність фінансово-економічної діяльності банків. Зокрема, серед закордонних учених можна виокремити наукові дослідження В. Белоусової, А. Бергер, Р. Деянґ, Л. Местер, Дж. Пастор, С. Мойсеєва, а серед українських дослідників – А.М. Герасимович, О.В. Лисенок, І.І. Д'яконової, І.О. Буднік, Н.П. Дребот, Р.А. Герасименко, І.М. Мельникової, М.В. Олексенко, О.В. Золотарьової та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У банківській системі України в активних операціях банків домінуючу позицію займають кредитні операції, які забезпечують прибуток банку. Але рівень розвитку кредитного ринку визначають передумови формування та реалізації депозитного потенціалу банківської системи, який забезпечує ресурсами банківські установи і розвиток кредитного ринку.

Питаннями, що потребують вирішення, є шляхи та можливість залучення достатнього обсягу депозитних ресурсів для вітчизняних банків і виявлення факторів, які спонукають населення до вкладень у вітчизняні банки.

Мета статті полягає у дослідженні депозитної політики вітчизняних банківських установ та проведенні аналізу депозитних операцій на ринку банківських послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Депозитна політика банку – система заходів банку із формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення його конкурентних позицій на даному сегменті ринку та забезпечення стійкості і надійності ресурсної бази [1, с. 212].

Депозитна політика банківської установи ґрунтується на дослідженні досягнутого рівня розвитку депозитних відносин банку з клієнтами і націлена на їх удосконалення та розвиток. Комерційному банку важливо розробляти депозитну політику насамперед тому, що це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організувати взаємини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху коштів [2, с. 127].

Джерелами формування банківських депозитних ресурсів є тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб: кошти населення, підприємств та організацій, залучені у формі вкладів, та інші кошти клієнтів на поточних та інших рахунках банківських установ. Для залучення депозитних ресурсів банки відкривають поточні та строкові рахунки як для фізичних і юридичних осіб, так і для банків.

Сьогодні вкладники під час ухвалення рішення про розміщення ресурсів ураховують насамперед такі фактори:

– рівень процентної ставки по вкладах: чим надійніше банк, тим менше процентна ставка по депозитах, і навпаки: маловідомі банки пропонують максимально високі ставки, щоб захопити лідерство і забезпечити себе ресурсами для здійснення кредитної діяльності;

– спектр депозитних продуктів. В останні десятиріччя чіткі границі між окремими категоріями депозитів розмиваються, виникають «гібридні» рахунки, що сполучають властивості різних видів депозитів, наприклад рахунків до запитання і строкових вкладів;

– мережа установ банку та якість обслуговування клієнтів. Розгалуженість мережі філій у сполученні з високим рівнем сервісу, витрати часу на обслуговування одного клієнта, надання можливості користуватися електронними системами розрахунків і платежів, широкий спектр операцій позитивно впливають на вибір клієнтом банку [3, с. 67].

Для оцінки стану депозитних операцій вітчизняних банків проаналізуємо їх динаміку та структуру. За даними НБУ, оприлюдненими в повідомленні «Основні тенденції грошово-кре-

дитного ринку України», загальний обсяг депозитів в Україні на 01.01.2016 р. становив 705,6 млрд. грн., із них:

- депозити фізичних осіб – 398,2 млрд. грн. (56%);
- депозити юридичних осіб – 307,4 млрд. грн. (44%) [4].

Динаміка обсягу депозитів юридичних та фізичних осіб за 2014–2015 рр. відображена на рис. 1.

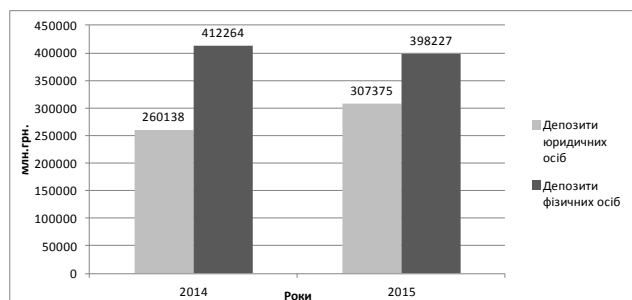

Рис. 1. Динаміка обсягу депозитів за 2014–2015 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

Як бачимо, обсяг депозитів юридичних осіб збільшився на 47 237 млн. грн., що є позитивною тенденцією, а обсяг депозитів юридичних осіб дещо зменшився – на 14 037 млн. грн. Таким чином, спостерігається поступове відновлення довіри населення до банківської системи.

Депозити поділяють на декілька видів: за економічною сутністю, за категорією вкладів, за формою вилучення коштів тощо. На рис. 2 відображено структуру депозитів за строковістю.

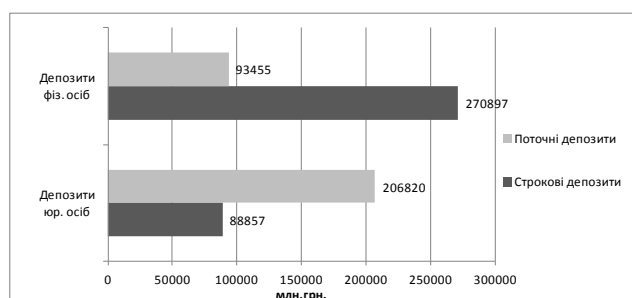

Рис. 2. Структура депозитів за строковістю на 01.11.2015 р.

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

В Україні переважають строкові депозити, що становлять 359,8 млрд. грн. (55%), тоді як поточні депозити – 300,3 млрд. грн. (45%). У структурі депозитів фізичних осіб переважають строкові депозити, а в юридичних – поточні.

Строкові вклади є для банків кращим видом депозитів, оскільки вони стабільні і зручні в банківському плануванні. По них сплачується високий депозитний відсоток, який диференціюється залежно від строку, виду внеску, періоду повідомлення про вилучення, загальної динаміки ставок грошового ринку та інших умов.

На рис. 3 відображена структура депозитів за валютами. Станом на 1.01.2016 р. валютна структура загального депозитного портфелю України на 55% (388,7 млрд. грн.) складалась із гривневих вкладів, а 45% (316,9 млрд. грн.) становили вклади в іноземній валюті.

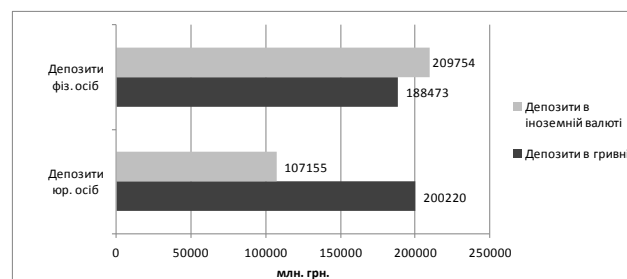

Рис. 3. Структура депозитів за строковістю на 01.01.2016 р.

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

У депозитному портфелі юридичних осіб гривневі вклади випереджають обсяг валютних, що пов'язано з відсутністю валютних доходів у більшості юридичних осіб – вкладників і високою часткою поточних депозитів. Депозитний ринок переживає повільне відродження після банківської паніки, викликаній військово-політичною невизначеністю, дефолтами банків та девальвацією національної валюти.

Зараз багато банків пропонують високі ставки закладами. Дуже часто це свідчить про нестачу фінансових ресурсів в банку, однак це не завжди є причиною. Банк може залучати депозити за високою ціною, якщо потім ці кошти використовуються за дорогого кредитування. Наприклад, під час видачі дорогих кредитів готівкою, процентна ставка за якими дуже висока.

Але в будь-якому випадку вкладник повинен виважено підходити до вибору банку за бажання розмістити свої кошти й аналізувати банк у комплексі, не реагуючи тільки на високу процентну ставку в рекламі.

У табл. 1 представлено декілька депозитних програм банків із числа 50-ти найбільших на ринку банківських послуг для фізичних осіб із найвищими ставками закладами у гривні на 29.03.2016 р.

Отже, на кінець березня 2016 р. на ринку послуг для населення все ще можна знайти депозитні програми зі ставками до

Таблиця 1

Депозитні програми банків із найвищими ставками закладами на 29.03.2016 р.

Банк, програма	Мінімальна сума відкриття, грн.	Термін розміщення коштів	Можливість поповнення	Виплата відсотків	Ставка, % річних
Platinum Bank, «Строковий online»	1000	Від 6 до 12 місяців	Ні	Кожного місяця	27%
БМ Банк, «Прибутковий Строковий»	500	1 рік	Так	В кінці терміну	25,75%
Банк «Михайлівський», «Супердохідний тиждень +»	1000	1 рік	Ні	В кінці терміну	25%
Фідобанк, «Капітал онлайн»	1000	1 рік	ні	В кінці терміну	25%
Глобус, «Класичний»	1000	Від 6 до 12 місяців	Так	Кожного місяця	25%
ТАСкомбанк, «Твої гроші – твої правила»	1000	Від 1 дня до 1 року	Ні	В кінці терміну	25%

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

27% річних. Як бачимо, незважаючи на уповільнення інфляції і високу ліквідність банківського сектора, максимальні ставки по депозитах у гривні з початку 2016 р. залишаються незмінними.

Зараз великої популярності набуло розміщення депозитів онлайн. Сьогодні це одна з найдоступніших та якісно реалізованих функцій, представлених в онлайн-послугах. Дистанційні вклади цікаві людям, які звикли берегти свій час і не бажають проводити його в очікуванні своєї черги. Послуга має низку переваг і водночас певні недоліки (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки використання онлайн-депозитів

Переваги	Недоліки
• встановлення високої процентної ставки – маркетинговий хід банків для залучення клієнтів, що реалізується завдяки низькій собівартості проведення операцій; • максимально комфортні умови для вкладника (квартира, офіс або інше місце); • широкий спектр послуг; • зрозумілий інтерфейс і легка комунікація; • безпека онлайн-рахунків, що забезпечується багаторівневими системами захисту, до яких входить необхідність вводу одноразового sms-пароллю	• для моментальної реалізації послуги необхідно бути клієнтом банку і підключити Інтернет-банкінг; • не всі банки здатні запропонувати такий сервіс; • за банкрутства фінансової установи можуть виникнути проблеми під час зняття грошових коштів

Джерело: складено авторами на основі [7]

Депозити є основним джерелом нагромадження ресурсів банку, тому банкам необхідно постійно пропонувати нові депозитні продукти та умови вкладання коштів, підтримувати високу якість надання послуг, щоб утримувати та розширювати існуючу клієнтську базу.

Для реалізації депозитної політики банк застосовує різні методи управління залученими коштами, які умовно поділяються на дві групи – цінові та нецінові.

Цінові методи передбачають використання відсоткової ставки за депозитами як головного інструменту в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дає змогу залучити додаткові ресурси, тоді як утримання або зниження депозитної ставки відбувається за умови перенасичення банку ресурсами чи відсутності прибуткових напрямів їх розміщення [8].

Для нецінових методів управління залученими коштами банку характерним є застосування різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною депозитних ставок. Нецінові методи управління залученими коштами відображені на рис. 4.

Крім того, банки вдаються до таких прийомів, як проведення лотереї серед клієнтів, безкоштовна розсилка виписок по рахунках, відкриття депозитів новона-

родженим як подарунок від банку, обладнання безкоштовних автомобільних стоянок біля банку, встановлення банкоматів у публічних місцях, проведення безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток, надсилання клієнтам привітань і подарунків до свят від імені керівництва банку тощо.

На сьогодні досить перспективними інструментами реалізації депозитної політики є нові форми депозитів:

1) *pow-рахунки* – поєднують у собі принципи зберігання і використання термінових вкладів та вкладів до запитання. Для клієнтів *pow-рахунки* вигідні тим, що вони, як і вклади до запитання, дають змогу проводити розрахунки за допомогою документа, що є засобом платежу, а головне, *pow-рахунки*, як і термінові вклади, дають право отримувати відповідний дохід. Крім того, приватна особа може отримати кредит обсягом 50% від залишку на вкладі. Для банку *pow-рахунки* привабливі тим, що кошти на них зберігаються протягом точно визначеного часу і тому можуть бути використані для довготермінових вкладень [9, с. 219];

2) *supernow-рахунки* – це рахунки, на які нараховують дохід за плаваючою ставкою. Такі види банківських вкладів умовно складаються з двох частин: витратно-прибуткової та строково-накопичувальної. Первісно нагромаджена сума витратно-прибуткової частини вкладу через певний термін (найчастіше через місяць) автоматично переводиться у строково-накопичувальну, після чого на неї нараховують проценти. Нараховані за процентами кошти відразу ж повертаються до витратно-прибуткової частини вкладу. Клієнт має право в будь-який час повністю або ж частково зняти нараховані за процентами кошти, а також додати на рахунок будь-яку суму [9, с. 220];

3) *рахунки «зв'язаних коштів»* – об'єднують в єдине ціле різні рахунки: виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, надання кредитних карток клієнтам, скорочення процентних нарахувань за окремими видами споживчого кредиту тощо. За користування цим рахунком клієнт щомісяця сплачує незначну фіксовану плату. Крім того, банк може визначати обсяг середнього або мінімального вкладу, за який плата не береться [10];

4) *структуровані депозити* дають можливість надійно вкласти гроші й одночасно заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів. Наприкінці терміну вкладники отримують 100% від основної суми вкладу, але прибуток за депозитом

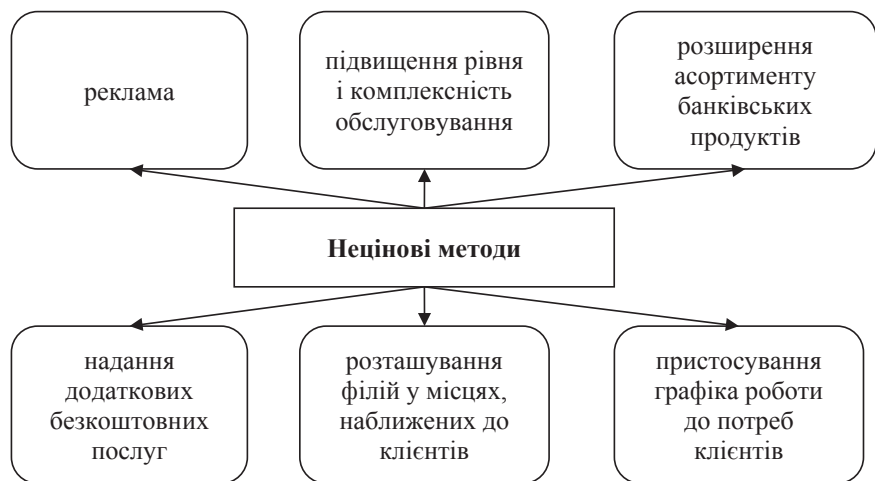

Рис. 4. Нецінові методи управління залученими коштами банку

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

залежить від того, як зростає або спадає один зі світових біржових індексів, курс акцій або валютний курс, до яких прив'язаний прибуток за депозитом. Для тих, хто прагне отримати вищий прибуток і водночас боїться можливих утрат, це оптимальний варіант, тому що втратити гроші неможливо [9, с. 221].

Отже, сучасна депозитна політика банків потребує вдосконалення. Головними шляхами підвищення ефективності проведення депозитних операцій можна назвати:

- активне використання процентної політики задля стимулювання розміщення коштів на різноманітні види депозитів;
- застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування (pow-, superpow-рахунки);
- створення іміджу надійної універсальної установи;
- застосування прийомів маркетингу для підвищення конкурентоспроможності банківських депозитних продуктів;
- гнучка цінова та асортиментна політика банківських установ;
- упровадження новітніх банківських технологій та покращання за рахунок цього якості обслуговування клієнтів.

Висновки. Зростання обсягів депозитів свідчить про відновлення довіри до банківської системи. З метою вдосконалення депозитної політики та підвищення довіри до банківської системи необхідно стабілізувати та поліпшити економічну й політичну ситуацію в країні, підсилити стимулювання стабільного і тривалого зберігання заощаджень, а також банкам важливо брати до уваги зростання і диференціацію доходів населення, підвищувати якість обслуговування клієнтів та виходити на ринок із більш гнучкими депозитними продуктами.

Ефективна реалізація депозитної політики вкрай важлива для банківських установ, оскільки сприяє вдосконаленню банківської діяльності в процесі залучення грошових коштів та збереженню їх конкурентних переваг.

Література:

1. Еш С.М. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи / С.М. Еш, К.О. Тютіна // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : програма і матеріали 79-ї міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, (15–16 квітня 2013 р.). – К.: НУХТ, 2013. – Ч. 4. – С. 212–213.
2. Дребот Н.П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н.П. Дребот, О.Р. Галько // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 125–132.

3. Золотарьова О.В. Модифікація депозитної політики комерційних банків України / О.В. Золотарьова, Ю.В. Півняк, О.В. Гурбич // Економіка та держава. – 2015. – № 2. – С. 65–69.
4. Основні показники, що характеризують стан грошово-кредитного ринку (за оперативними даними) за 2014–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
5. Аналітичний огляд банків України. Депозити за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankografo.com>.
6. Основні показники, що характеризують депозитний ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostobank.ua>.
7. Депозитні операції банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prostoinvesticii.com>.
8. Лавров Р.В. Депозитна політика банку в сучасних умовах / Р.В. Лавров // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. – 2010. – № 4(8). – С. 182–187.
9. Рудан В. Особливості формування депозитної бази вітчизняних банків та її вплив на ліквідність банківської системи / В. Рудан // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – № 16. – С. 218–228.
10. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / За ред. д. е. н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 384 с.

Эш С.Н., Ляховецкая В.Н. Депозитная политика банков и инструменты её реализации

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты депозитной политики банков. Проанализированы динамика и структура депозитных операций банков Украины. Определены инструменты реализации депозитной политики и пути повышения эффективности предоставления депозитных операций.

Ключевые слова: депозит, депозитная политика банка, депозитные услуги, срочные депозиты, текущие депозиты, инструменты реализации депозитной политики.

Esh S.N., Lyahoveckaya V.N. Bank's deposit policy and instruments of its implementation

Summary. The article is devoted to the theoretical aspects of policy on banks deposits. The dynamic and structure of deposit operations of banks of Ukraine are analyzed. Deposit programs suggested by several major banks of Ukraine are reviewed. Tools of deposit policy implementation and ways of improving the deposit operations efficiency are defined.

Keywords: deposit, deposit policy of the bank, deposit services, term deposits, current deposits, implementation tools of deposit policy.